

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Левіна Тараса Ігоревича на тему: «Емоційне вигорання у лікарів-психіатрів під час війни (чинники ризику, клініко-психопатологічні особливості, профілактика)», подану до захисту до спеціалізованої вченої ради 26.613.297, утворену на Національному університеті охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика і затверджену на засіданні вченої ради (протокол № 7 від 13.05.2026) з правом прийняття до розгляду та проведення разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина»

Актуальність теми дослідження

Сучасна система охорони психічного здоров'я функціонує в умовах безпрецедентного навантаження, пов'язаного з тривалою війною, різким зростанням потреб населення у психіатричній та психологічній допомозі, дефіцитом кадрових ресурсів і необхідністю забезпечення безперервності професійної діяльності фахівців. У цих умовах особливого значення набуває дослідження внутрішніх механізмів професійної стійкості лікаря-психіатра та чинників, що визначають збереження або втрату його адаптаційного потенціалу.

Проблема емоційного вигорання традиційно розглядається як наслідок професійного стресу, однак сучасні наукові дані свідчать про її значно складнішу природу, яка охоплює взаємодію особистісних, психопатологічних, соціально-психологічних та професійних компонентів. Особливої складності ця проблема набуває серед лікарів-психіатрів, діяльність яких передбачає постійний контакт із тяжкими психічними переживаннями пацієнтів, високу емоційну залученість та відповідальність за результати лікування.

Подане на рецензування дисертаційне дослідження є актуальним насамперед тому, що воно виходить за межі описового вивчення емоційного вигорання та пропонує системний аналіз його структури, механізмів розвитку та предикторів. Робота спрямована на вирішення важливого науково-практичного завдання з побудови цілісної моделі прогнозування професійної дезадаптації та емоційного вигорання лікарів-психіатрів у воєнний період, що має суттєве значення для розвитку сучасної психіатрії, психології праці та системи охорони психічного здоров'я загалом.

Наукова новизна проведеного дослідження

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у розвитку сучасних уявлень про емоційне вигорання як складний багаторівневий феномен професійного функціонування лікаря-психіатра в умовах тривалого воєнного стресу.

У роботі вперше здійснено інтегративний аналіз взаємодії професійних, особистісних, психосоціальних та емоційно-комунікативних характеристик фахівця, що дозволило розглядати емоційне вигорання не як ізольований синдром, а як результат поступового виснаження адаптаційних ресурсів особистості в умовах тривалого професійного навантаження.

Важливим науковим здобутком автора є обґрунтування ролі професійної дезадаптації як центральної ланки процесу формування емоційного вигорання. Отримані результати дозволили уточнити механізми переходу від початкових ознак професійного неблагополуччя до клінічно сформованих проявів вигорання та розширити наукові уявлення щодо закономірностей їх розвитку в особливих умовах воєнного часу.

Суттєве значення має встановлення системних взаємозв'язків між показниками психоемоційного стану, особливостями копінг-поведінки, рівнем емоційного інтелекту та характеристиками соціально-психологічної адаптації

лікарів-психіатрів. На підставі отриманих даних автором сформовано цілісну концептуальну модель розвитку емоційного вигорання, яка відображає багатофакторний характер цього явища та його структурно-динамічні особливості.

Науковий інтерес становить також розроблення прогностичного підходу до оцінки ризику професійної дезадаптації, що створює підґрунтя для переходу від констатації вже сформованих проявів вигорання до їх раннього виявлення та попередження.

Таким чином, одержані результати поглиблюють теоретичні засади вивчення професійного здоров'я лікарів, розширюють сучасні наукові уявлення про механізми психологічної адаптації медичних працівників в умовах війни та формують нові підходи до прогнозування ризиків професійного функціонування фахівців психіатричного профілю.

Практичне значення одержаних результатів

Практичне значення дисертаційної роботи визначається тим, що її результати створюють науково обґрунтовану основу для збереження професійного потенціалу лікарів-психіатрів в умовах тривалого воєнного навантаження.

Отримані автором дані дозволяють більш глибоко оцінювати стан професійного функціонування фахівців психіатричного профілю, своєчасно виявляти ознаки виснаження адаптаційних ресурсів та визначати групи працівників, які потребують додаткових заходів професійної підтримки. Це особливо важливо в умовах воєнного часу, коли ефективність системи психіатричної допомоги значною мірою залежить не лише від кількості спеціалістів, але й від їхнього психічного благополуччя та здатності зберігати професійну ефективність.

Практичну цінність становлять результати аналізу взаємозв'язків між емоційним вигоранням, психоемоційним станом, особливостями соціального функціонування та характеристиками емоційного інтелекту лікарів-психіатрів. Вони можуть бути використані при розробленні програм професійної підтримки медичних працівників, удосконаленні систем психологічного супроводу персоналу закладів охорони здоров'я та впровадженні заходів профілактики професійного виснаження.

Матеріали дослідження мають також освітнє значення та можуть бути використані у процесі підготовки лікарів-психіатрів, медичних психологів, психотерапевтів, а також у програмах післядипломної освіти та безперервного професійного розвитку фахівців сфери психічного здоров'я.

Важливим прикладним результатом роботи є створення підґрунтя для впровадження системного моніторингу професійного благополуччя медичних працівників, що відкриває перспективи для формування сучасних підходів до управління кадровими ресурсами у сфері охорони психічного здоров'я та підвищення стійкості медичних колективів до впливу хронічного стресу.

Таким чином, результати дисертаційного дослідження мають вагомим практичне значення як для клінічної психіатрії, так і для організації психіатричної допомоги, медичної освіти та системи професійного здоров'я медичних працівників.

Впровадження результатів дослідження та їх апробація

Практична цінність дисертаційної роботи підтверджується широким впровадженням її результатів у діяльність закладів охорони психічного здоров'я різних регіонів України. Розроблені автором підходи до оцінки ризиків професійної дезадаптації та профілактики емоційного вигорання використовуються у роботі спеціалізованих психіатричних установ, що

забезпечують надання психіатричної допомоги в умовах підвищеного професійного навантаження та тривалого воєнного стресу.

Важливою перевагою роботи є те, що її результати знайшли застосування не лише в клінічній практиці, але й в освітньому процесі. Матеріали дисертації впроваджено у навчальну діяльність профільної кафедри Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика, що сприяє підготовці майбутніх фахівців з урахуванням сучасних викликів, які постають перед системою психічного здоров'я в умовах війни.

Результати дослідження були представлені та обговорені на низці науково-практичних форумів, конференцій і міжнародних наукових заходів, що засвідчує їхню актуальність, наукову затребуваність та позитивне сприйняття професійною спільнотою. Апробація матеріалів дослідження на національному та міжнародному рівнях дозволила автору отримати фахову оцінку результатів роботи та підтвердила їхню наукову обґрунтованість і практичну значущість.

Наукові положення дисертації достатньою мірою відображені у публікаціях автора, оприлюднених у фахових наукових виданнях та матеріалах міжнародних наукових конференцій. Обсяг і характер опублікованих праць відповідають змісту дисертаційного дослідження та забезпечують належну апробацію його основних результатів.

У ході рецензування дисертаційної роботи виникли такі питання до здобувача:

1. Згідно з результатами проведеного дослідження, зі зростанням вираженості емоційного вигорання у лікарів-психіатрів спостерігається поступове збідніння копінг-репертуару та зменшення використання адаптивних стратегій подолання стресу. У зв'язку з цим постає питання: чи розглядає автор виявлені зміни копінгової поведінки переважно як первинний чинник ризику

розвитку емоційного вигорання, чи як вторинний наслідок виснаження особистісних та професійних ресурсів у процесі його формування?

2. У дисертації виділено п'ять основних кластерів чинників, пов'язаних із розвитком емоційного вигорання: персонологічні, психопатологічні, психосоціальні, професійні та емоційно-інтерперсональні. З огляду на практичну спрямованість роботи, хотілося б почути думку автора щодо того, який із зазначених кластерів, окрім емоційно-інтерперсонального, має найбільший потенціал для профілактичних і терапевтичних втручань та може розглядатися як найбільш перспективна мішень для зниження ризику розвитку емоційного вигорання у лікарів-психіатрів.

Висновок

Дисертаційна робота Левіна Тараса Ігоровича «Емоційне вигорання у лікарів-психіатрів під час війни (чинники ризику, клініко-психопатологічні особливості, профілактика)» є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому на високому методологічному рівні вирішено важливе наукове завдання сучасної психіатрії та медицини праці, що полягає у поглибленні розуміння закономірностей формування емоційного вигорання у лікарів-психіатрів в умовах воєнного часу та визначенні підходів до його раннього виявлення, прогнозування і попередження.

Позитивне враження справляє насамперед логіка побудови дослідження. Автор послідовно переходить від аналізу сучасних наукових уявлень про феномен емоційного вигорання до комплексного вивчення його клінічних, психологічних, психосоціальних та професійних складових, а надалі – до формування цілісної системи оцінки ризиків його розвитку. Такий підхід дозволив не лише описати окремі прояви досліджуваного явища, але й простежити взаємозв'язки між різними рівнями функціонування особистості лікаря-психіатра в умовах тривалого стресового навантаження.

Особливої уваги заслуговує прагнення автора розглядати професійне благополуччя лікаря не як статичний показник, а як складний динамічний процес, що визначається взаємодією особистісних ресурсів, емоційних компетенцій, особливостей соціальної адаптації та професійного середовища. Саме така багатовимірна перспектива дозволяє значно розширити традиційні уявлення про емоційне вигорання та наблизити їх до реальних викликів, з якими сьогодні стикаються фахівці сфери психічного здоров'я.

Сильним боком дисертації є поєднання фундаментальної наукової складової з виразною практичною орієнтацією. Робота не обмежується встановленням окремих статистичних закономірностей чи описом клінічних феноменів, а спрямована на пошук рішень, здатних підвищити стійкість професійної діяльності лікаря в умовах тривалого стресу. Така спрямованість на збереження кадрового потенціалу системи психічного здоров'я надає дослідженню особливої актуальності в сучасних умовах.

Важливо відзначити також високий рівень теоретичного опрацювання проблеми, коректність застосованих методів дослідження, достатній обсяг клінічного матеріалу, обґрунтованість отриманих результатів та переконливість сформульованих висновків. Представлені у дисертації положення є внутрішньо узгодженими, логічно пов'язаними між собою та належним чином підтверджуються результатами проведеного дослідження. Основні наукові положення роботи пройшли належну апробацію та відображені у публікаціях автора.

Зауваження та питання, висловлені під час рецензування, мають переважно дискусійний характер, спрямовані на подальше осмислення окремих аспектів представленої проблематики та не знижують загальної високої оцінки виконаної роботи.

Дисертаційна робота Левіна Тараса Ігоровича за актуальністю обраної теми, методологічним рівнем виконання, науковою новизною, теоретичною цінністю та практичною значущістю одержаних результатів повною мірою відповідає вимогам, встановленим для дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 222 «Медицина». Автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина».

Рецензент:

Доцент кафедри психіатрії, психотерапії
та медичко-психологічних дисциплін
Національного університету
охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика,
к.мед.н., доцент

Л.Т. Уралова

